

is legyenek erdei aggastyánjaik. Tudatosan kellene meghagyni egyes alkalmas fákat, facsoportokat a szebb tájrészetekben, turistautak mentén, tisztásokon, erdőszéleken, erdészeti-vadászati létesítmények közelében. Célszerű lenne üzemterveinkben — térképi bejelöléssel — intézményesen előírni az ilyen fák lehető legkorábbi felszabadítását, megfelelő gondozását, hogy e gyorsan rohanó korszak szépformájú, terebélyes koronájú élő hirmondói lehessenek későbbi időkben.

Időszerű tehát a még nem védett, de fenntartásra érdemes természeti értékek nyilvántartásba vétele. Az OTvH most készíti elő ezt az országos összeírást. Az erdőben levő értékek nyilvántartásba vételére a MÉM erdőrendezési főosztálya lehetővé teszi az erdőrendezősek és erdőfelügyelőségek bekapcsolódását. Befejezés előtt áll Sopron város és a soproni járás területén a munkamódszer-kialakító, kísérleti összeírás. Ebben a munkában segítséget jelent az OEE erdőművelési szakosztálya által 1966-ban indított társadalmi akció értékes eredménye, melyről *dr. Keresztesi Béla* számol be Magyar Erdők című könyvében. Az egyesületi összeírás elsősorban az erdészeti szempontból jelentős természeti értékekre (fákra, állományokra) terjed ki. Az OTvH nyilvántartásba kívánja venni az összes érintett tudományágak (növény-, állat-, földtan stb.) szempontjából jelentős és az egyéb okokból megőrzésre érdemes természeti értékeket. Az összeírás alapján megtervezhető a természetvédelmi területek olyan komplex távlati hálózata, amely kielégíti a természetvédelemmel szemben támasztott sokrétű igényt. Ennek keretében mindenkor a rendelkezésre álló feltételek ütemében, de tervszerűen történhetne a folyamatos védetté nyilvánítás.

Az erdőben levő természeti értékek összeírása szerves egységet képezhetne a jóléti erdőgazdálkodás országos megszervezéséhez bizonyára szükséges távlati felmérési-tervezési munkákkal (az erdők gazdasági osztályozása, rendeltetés szerinti korszerű beosztása, a jóléti szolgáltatás értékelési rendszerének kialakítása stb.).

*

A vázolt erdészeti feladatok megoldása is hozzájárul a világszerte terebélyesedő általános természetvédelem — korunk jelentős humanista mozgalma — hazai kibontakozásához. E feladatok végrehajtásához nélkülözhetetlen az erdészeti tudományos és oktató intézmények eddig is készséges segítsége, valamint a sokoldalú erdőhasznosítás terén is rohamosan fejlődő erdőrendezősek és erdőfelügyelőségek tevékeny közreműködése. Hasonlóan szükséges az erdészeti szakoktatás és továbbképzés során a természetvédelmi ismeretek gyarapítása.

Természetes erdőtípusok védelme

DR. CSAPODY ISTVÁN — DR. SZODFRIDT ISTVÁN

Természeti értékeink védelme nemzeti érdek, de egyben kötelezettség is mindazokkal szemben, akiknek kezelésében ilyen célra alkalmas területek vannak. Erdészeink ezen a téren mindig kiemelkedő szerepet vállaltak. Elég csak arra utalni, hogy *Kaán Károly* már a huszas évek elején szorgalmazta a bugaci „ősborókás”, a balatonfelvidéki cserszömörcés molyhostölgyesek valamelyik szép állományának védelmét; *Földváry Miksa* pedig szóban és írásban, korát megelőző mozgalmat indított természeti ritkaságaink megőrzésére. Újabb időben a Duna—Tisza-közi homokon a kunpeszéri és kunadacsi gyöngyvirágos tölgyesek, a kunadacsi turjános, a kunpeszéri nyírliget védelembe helyezése *Babos*

Imre kezdeményezésére történt. A természetvédelem hivatalos szervének tudományos tanácsadó testületében is, de a hivatali ügyintézésében is mindig voltak erdészek. Ezek az előzmények megkönnyítik az erdőket érintő, széles körű természetvédelmi program következetes megvalósítását.

Mit értünk természetvédelmi programon? Az eddigiek során egy-egy állomány kijelölése jórészt valamelyik lelkes, hozzáértő szakember érdeme volt és ez a munka nem volt rendszeres és átfogó. Most már arra lenne szükség, hogy erdei növénytársulásainkat módszeresen végigtekintsük és mindegyikből a legjellegzetesebb megjelenési formát kijelöljük. Ezt azért kell minél előbb megtennünk, mert az üzemtervszerű gazdálkodás óhatatlanul megváltoztatja a természetes képet mutató állományok jelentős részét és ha most nem fogunk egyes állományok kijelöléséhez, akkor erre néhány év múlva már talán nem lesz lehetőség. Természetes növénytársulásaink eredeti összetételét rövid időn belül aligha tudjuk visszaállítani; sokszor több száz év szükséges ehhez, tehát pótolhatatlan értékeket engedünk veszendőbe, ha sokáig késlekedünk.

A természetvédelemre érdemes objektumok között az alábbiakban csak erdő-társulásokról beszélünk, az erdőterületen levő más növénytársulások, ill. erdőn kívüli számos természeti ritkaság megvédéséről nem szólnak.

A védelembe helyezés népgazdasági érdekeket aligha érint, mert a javasolt objektumok jó része csak véderdő, tehát még a helyükre telepíthető kultúrerdők sem eredményeznek nagyobb fahozamot. Az értékesebb erdők kivonását az üzemszerű természetből bőven kárpótolja az a jóléti haszon, amelyre Keresztesi Béla közelmúltban megjelent könyve hívta fel a figyelmet. A konkrétan kiválasztott erdők egyben a tudományos vizsgálódások alapjai is lehetnének.

Felvetjük azt is, hogy nem volna-e érdemes egyes összefüggő erdőttesteket tájvédelmi körzetté nyilvánítani, ezáltal jellegüket továbbra is megőrizni. Csodálatra méltó munkát végeztünk az alföldi homokok vagy a balatonfelvidéki kopárok fenyvesítésével, de a táj jellegét ezzel mégis oly mértékben változtattuk meg, hogy a jóléti hatások iránt is érdeklődő szakember nem tud ennek mindig egyértelműen örülni. Helyes lenne ezért, ha a táj jellegét megőrző, több erdőtársulást magában foglaló tömböket is kivonnánk az üzemi gazdálkodás köréből.

Javaslatunk tehát az, hogy hozzáértő szakemberekből sürgősen össze kellene hívni egy bizottságot, amelyik módszeresen számbavenné hazánk erdőtársulásait és meghatározná, hogy hol, milyen mértékben szükséges a védelem megvalósítása. Alábbiakban erre vonatkozóan teszünk egy javaslatot. A felsorolt erdőtársulásokat magyar elnevezésük betűrendjében tárgyaljuk. Azokat a társulásokat, amelyeket fokozott veszély fenyeget, legalább öt éven belül kellene védelembe venni. Ezeket !-jellel jelöltük meg. A kevésbé veszélyeztetettek pedig 5—10 év alatt nyernék el a védettséget. A felsorolt társulások neve után tájnevekkel, ill. közeli helymegjelölésekkel kívánjuk javaslatunkat konkrétá tenni. A helymegjelölések annyit jelentenek, hogy azon a környéken kellene egy-egy jellemző erdőrészletet vagy tagot kiválasztani és pontosan kijelölni. Esetleg a megadott helyek közül a legjellemzőbbet megtartani.

Andezit (magyarperjés) tölgyes *Poae pannonicae-Quercetum petraeae*.

Visegrád—Szentendrei h.: Apátkútibérc, Pomáz: Nagycsikóvár, Pilisszentlászló: Öregpáphegy (!), Szentmihály-hegy (!)

Andezit szurdokerdő (*Parietario-Aceretum*)

Visegrádi-h.: Szerkövek, Pilismarót: Nyírvölgy;
Dömösnél: Rám-szakadék (!).

Bokorfüzes (csigolyafűzzel) *Salicetum purpureae*.

Szigetközben a Nagy-Duna zátonyain és Csepelnél.

- Bokorfüzes (mandulalevelű fűzzel) *Salicetum triandrae*.
Pótharasztpusztá, Alsó-Duna ártér; Marostorok
Szegednél, Klárafalvánál.
- Borókás (*Junipero-Populetum*). Duna—Tisza-köze: Csévharaszt
(védtet terület); Tatárszentgyörgy, Bugac,
Kisalföldön: Iván: Nagylegelő.
- Bükkösök (dél-dunántúliak) *Vicio oroboidi-Fagetum*.
Göcsej: Tormafölde, Lukó, Tornyiszentmiklós,
Vének; Somogyban: Zselicségben.
(gyertyánelegyesek) *Melitti-Fagetum*. Bükk h.:
Feketesár, Jávorhegy, Örvénykő; Mátra: Sombokor, Galyatető, Piszkéstető; Budai-
h.: Jánoshegy; Bakony: Zörög-tető, Hubertlak, Bakonybél; Pilis: Pátrácos-tető;
Balatonvidék: Tátika (védtet terület); Kőszeg: Stájerházak; Soproni h.: Asztalfő
(szálalóerdő).
(jegenyefenyőelegyes) *Abieti-Fagetum*. Kőszeg:
Írottkő; Sopron: Mészverem.
(magashegységi) *Aconito-Fagetum*. Sátor h.:
Telkibánya, Nagy Péter Ménkő, Kis Péter Ménkő, Nagymilic; Mátra: Kékestető,
Saskő, Hollóstető; Börzsöny: Nagyhideghegy, Csóványos.
(mecseki) *Helleboro (odoro)-Fagetum*. Mecsek:
Zengő (Hosszúhetény felett: *Paeonia off. ssp. banatica*-val!), Hármashegy.
(mészkerülő) I. Mészkerülő bükkösnél!
- Bükkös sziklaerdő (*Seslerio Fagetum*) Bükk: Alsó-Sebesvíz (*Taxus*-szal), Ablakoskő
völgye-Hagymás lápa (*Allium victorialis*-szal); Visegrád h. (!).
- Csarabos (*Calluno-Genistetum germanicae*). Sopron: Daloshegy; Kőszeg: Szabó-hegy
(*Genista sagittalis*-szal); Őrség; Bakonyalja: Uzsa.
- Cseplésmeggyes cserjés (*Crataego-Cerasetum fruticosae*).
Bükk h.; Sopron: Szárhalmi-erdő és Dudlesz.
- Cseres-kocsánytalantölgyes (*Quercetum petraeae-cerris*).
Kisalföld: Iván, Nagylegelő (!).
- Cseres-kocsánytalantölgyes (*Quercetum-petraeae-cerris*).
Börzsöny: Feketehegy; Bakonyalja: Széki-erdő, Felsőnyirád, Lesence-völgy; So-
mogyban Baláta-tó (védtet terület).
(rekettyés cseres) *Genisto pilosae-Quercetum petraeae-cerris*. Visegrád—Szent-
endrei h.: Somhegy, Prédikálós-zék, Dömös: Nyalkabérc; Budai h.: Budakeszi.
(ezüsthársas cseres) *Tilio argenteae-Quercetum petraeae-cerris*. Zselic: Szent-
balázs; Mecsek: Misina-tető, Tubes.
- Cserszömöréc-s-molyhostölgyes bokorerdőt I. karsztbokorerdőknel!
- Elegyes karszterdő (*Fago-Ornetum*) Budai h.: Hunyadi orom, Budajenő; Pilis: Kis-
Szenás (*Linum dolomiticum*-mal), Perbál: Meszeshegy; Bakony: Miklóspálhegy-
Balogszeghegy (*Taxus*-szal); Balatonfelvidék: Keszthelyi h. *Festuca amethystina*-
val).
- Ezüsthársas cserestölgyest I. cseres-kocsánytalantölgyeseknél!
- Ezüsthársas gyertyános-tölgyest I. gyertyános-kocsánytalan tölgyeseknél!
- Égerláp (magyarkőrises) (*Fraxino pannonicae-Alnetum*)
Duna—Tisza-közi túrjánvidék: Ócsa—Dabas (részben védtet terület).
(páfrányos) (*Dryopteridi-Alnetum*) Somogy: Baláta-tó; Hanság: Király-, Csikos-
és Boldogasszony-égeres (*Urtica kioviensis*-szel);
Beregi sík;
(*Thelypteridi-Alnetum*) Mosoni Hanság: Máriakálnok; Balatonvidék: Hévíz; Zala
megye: Túrje; Uzsa; Pilis: Ókúti völgy.
- Égerligetek (hegyvidéki) (*Alnetum glutinosae-incanae*)
Sopron: Hidegvíz-völgy; Őrség és Vendvidék:
Szakonyfalu; Szóce; Sátorhegység: Kemencepatak.
(podagrafüves) (*Aegopodio-Alnetum*) Sátor-h., Bükk, Őrség: Vashosszúfalva.
(szubmontán) (*Carici acutiformi-Alnetum*)
Bakonyalja: Sárosfő, Uzsa; Somogy.
- Fenyőelegyes tölgyes (*Pino-Quercetum*) Kőszeg, Göcsej, Őrség, Fenyőfő (részben);
Fűzláp (*Calamagrosti-Salicetum cinereae*) Somogy: Baláta-tó; Zalaszentmihály, Nyirád;
Szigetköz; Dunamente: Egerbakta, Keleméri Mohosok; Észak-Alföld: Csaroda,
Bátorliget (védtet terület).

- Fűzligetek (*Salicetum albae-fragilis*) Gemenc- Pörböly, Tóserdő.
- Galagonya-eresgyűrű cserjés (*Crataegum danubiale*). Szigetköz; Gemenc, Baja.
- Gesztyénészek (*Castanetum sativae* cult.) Sopronbánfalva—Ágfalva (!), Kőszeg: Királyvölgy (!), Velem, Cák; Mecsekben: Zengővárkony és Pécsvárad között, Pécsbányatelep (!); Zalában: Rezi (!), Zalamerenye; Közép-hegységben: Nagymaros (!).
- Gyertyános-kocsányostölgyes (*Quercus robori-Carpinetum*) Észak-Alföld: Long-erdő, Baktalórántháza (!), Duna—Tisza köze: Kunbaracs (védett); Szigetköz: Halászi; Lébény; Mezőföld: Vajta; Ormánság; Káld.
(ezüsthársas gy.-kstölgyes)(*Fraxino pannonicae-Carpinetum*) Zselic.
- Gyertyános-kocsánytalantölgyes (*Quercus petraeae-Carpinetum*) Magyar középhegységben mindenütt Tornai Karsztól Keszthelyig. Így Bakony: Ámoshegy; Budai h.: Csúcshegy, Szabadsághegy, Tiszántúlon: Fényi erdő.
Illir változata (*Helleboro dumetorum-Carpinetum*) Zalában és Somogyban (Zselic),
Mecseki változata (*Asperulo taurinae-Carpinetum*) Mecsek: Mélyvölgy, Lapis, Magyarürög.
- Gyöngyvesszős cserjés (*Spiraeetum mediae*) Bükk: Gerennavár; Sátor h.: Füzér vára; Mátra; Börzsöny: Nagymána, Rigóhegy, Nagyhideghegy.
- Gyöngyvirágos tölgyes (*Convallario-Quercetum*) Duna—Tisza köze: Kunpeszér (!), Kunadacs (!), Kunbaracs, Kiskunhalas: Fehértó; Nyírség; Kisalföld: Herkályi erdő (*Eranthis hiemalis*-szal, részben),
- Hársas törmelékerdő (*Mercuriali-Tilietum*) Budai h.: Hárshegy, Kis Remete h., Budakeszi: Hársbokor h.; Pilis: Nagy Kevély, Vadálló kövek; Börzsöny: Kőhegy; Bakony (!).
- Hársas sziklaerdő (*Tilio-Sorbetum*) Bükk-hegység (!).
- Hárs-kóris sziklai sztyepperdő (*Tilio-Fraxinetum*) Sátor-hegység (!), Börzsöny: Bernecebaráti, Szokolyai kőhegy, Nagymarosi Rigóhegy.
- Hárs-kóris szurdokerdő (*Phyllitidi-Aceretum*) Bükk h.: Alsó Sebes völgye; Börzsöny; Pilis: Dobogókő, Pilismarót; Nyír-völgy; Bakony (!).
- Homoki erdeifenyves (*Festuco-Pinetum*) Fenyőfő—Bakonyszentlászló (védett terület).
- Hordalékliget (*Hippophae-Salicetum*) Szigetköz (?). Jegenyefenyős bükköst l. bükkösöknél!
- Jegenyefenyves lúcos (*Abieti-Piceetum*) Sopron: Mészverem; Kőszeg: Hörmann-forrás, csak töredékesen!
- Juharos tölgyes (*Aceri campestri-Quercetum petraeaeroboris*) Gödöllői dombvidék: Valkó, Sajóvámos.
- Karsztbokorerdő (*Cotino-Quercetum pubescentis*). Budai h.: Hármashatárhegy, Hunyadi orom, Tündér szikla; Perbál: Meszes hegy; Pilis: Kis Sznénás, Nagy Kevély (!); Vértes; Bakony: Bakonybél; Parajos hegy, Bakonykoppány: Somberekettő; Keszthelyi h.: Pető-hegy (!); Balatonfüred: Péterics hegy; Mecsek: Misina-tető; Sopron: Szárhalmi erdő.
- Karszterdőt l. elegyes karszterdónél!
- Keményfa ligeteket l. tölgy-kóris-szil ligeterdónél!
- Kőrsliget (*Carici remotae-Fraxinetum*) Sopron: Vadkanárok; Bakony.
- Ligeterdőket l. tölgy-kóris-szil, ill. éger és fűzfaligeteknél!
- Lucosok kultúrerdők, spontán l. mint jegenyefenyős lucosokat!
- Mecseki gyertyános-tölgyeseket l. gyertyános-kocsánytalan tölgyeseknél!
- Mecseki sziklaerdők (*Tilio argenteae-Fraxinetum*) Mecsek.
- Mecseki szurdokerdők (*Scutellario-Aceretum*) Mecsek: Várvölgy, Óbánya, Magyar-egregy.
- Mészkedvelő erdeifenyvesek, részben, mint *Cytiso-Pinetum* Velem felett, részben, mint *Lino flavae-Pinetum* Zalában (Alibánfa-Petőhenye). Mindkét helyen: !
- Mészkerülő bükkösök (*Deschampsio-Fagetum*) Bükk: Pázsag, Alabástrombérc, Nagy István erőse, Jávorhegy; Mátra: Ágasvár, Pizskéstető; Börzsöny: Királyháza, Kurucbérc; Bakony: Hubertlak (*Lycopodium selago*-val); Mecsek: Jakab-hegy; Bakonyalja: Uza (védett terület); Kőszeg: Óház; Sopron: Klastromhegy.
- Mészkerülő erdeifenyvesek (*Myrtillo-Pinetum*) Órség, Szentgotthárd.
- Mészkerülő gyertyános-tölgyes (*Luzulo-Quercus-Carpinetum*) Soproni h.

- Mészkerülő tölgyes (Ny.-Dunántúlon) (*Castaneo-Quercetum*) Sopron: Dalos-h., Károlymagaslat; Kőszegi h.: Vöröskereszt, Hétforrás; (Középhegységben) (*Genisto tinctoriae-Quercetum*) Sátor-h., Bükk, Mátra, Börzsöny.
- Molyhos cserestölgyes (*Orno-Quercetum*) Budai h.: Remete-h.; Visegrádi h.; Bakony, Sopron: Szárhalmi erdő.
- Molyhos-kocsánytalan tölgyes (*Corno-Quercetum*) É.-Középhegység: Bükk, Sárhegy, Karancs.
- Nyíres (hegyvidéki) (*Betulo-Callunetum*) Mátra: Galyatető; Bakony: Zörög-tető; Sopron: Kányaszurdok.
- Nyírláp (*Salici pentandrae-Betuletum pubescentis*) Észak-Hanság; Nyírség: Nyírbátor.
- Pusztai tölgyes (*Festuco-Quercetum roboris*) Kisalföld: Herkályi erdő; Nyírség és Duna—Tisza köze számos helyén.
- Reketyés tölgyes (*Genisto pilosae-Quercetum petraeae*) Visegrádi-h.: Dömös: Nyalkabérc.
- Sajmeggyes molyhostölgy dolomiton (*Ceraso mahaleb-Quercetum pubescentis*) Budai h.: Remetehegy, Hársbokrhegy, Ószeg; Gerecse: Peskő, Turul-hegy; Bükk: Szarvaskő, Nagyeged, Kerekhegy stb.
- andeziten (*Festuco pseudodalmaticae-Ceraso mahaleb-Quercetum*) Visegrád-Szentendrei h.: Kőhegy, Nyergeshegy, Vaskapuhegy, Pilishegy; Börzsöny: Ördöghegy, Bernecebaráti.
- Sziki tölgyes (*Festuco pseudovinae-Quercetum roboris*) Ohat (védett terület), Újszentmargita (!).
- Sziklai cserjések (*Cotoneastro-Amelanchieretum*) Bakony: veszprémi Séd; Vértes: Fáni-völgy.
- Szurdokerdő andeziten (*Parietario-Aceretum*) Visegrád—Szentendrei h.
- Tatárjuháros tölgyes (*Acari tatarici-Quercetum*) Fót, Kerecsend, Lovasberény, Mezőcsát.
- Tiszafást l. elegyes karszterdőnél!
- Tölgyes hárserdő (*Dictamno-Tilietum cordatae*) Gödöllői dombvidék: Valkó.
- Tölgy—kőris—szil ligeterdő (*Fraxino pannonicae-Ulmetum*) Kisalföld: Csáfordjánosfa (védett terület); Rábaköz: Himod; Szigetköz; Somogy: Baláta-tó (védett terület); Gemenc—Pörböl; Ormánság (!), Észak-Alföld; Turjánvidék.
- Törmeléklejtő erdőt l. hársas törmelékerdőnél!
- Törpemandulás (*Amygdaletum nanae*) Budai h.: Csiki hegyek (!); Mezőföld: Németkér-Hard (!).
- Töviskes (*Crataegeto-Prunetum*) Kis- és Nagy-Alföld peremterületén.

Az erdőgazdálkodás ciklusa hosszabb lejárátú, sokszor meghaladja az egy emberöltőt. Ezért az erdészek szaktevékenységét mindig is az utókorral szemben érzett felelősség érzése hatotta át. Ennek eredményeként örökölhettünk olyan állományokat, amelyek közül ma még lehetséges a természeti értékek kiválasztása és megőrzése. Ez a felelősségérzés hasson át ma is bennünket és addig cselekedjünk, amíg nem késő. Amennyiben a hivatalos természetvédelmi eljárásnak valami akadály merülne fel, akkor legalább üzemtervileg kellene a védelmet megvalósítani.

Д-р Чароди И.—Д-р Содфридт И.: НЕСКОЛЬКО СООБРАЖЕНИЙ ОБ ОХРАНЕ НАШЕЙ ПРИРОДЫ.

Первоначальный состав растений значительной части естественных лесных сообществ в последние десятилетия сильно изменился. Желательно, чтобы из каждого характерного сообщества одно или больше типичных насаждений именно осталось. Авторы в этих целях предлагают осуществление всеобъемлющей программы по охране природы и конкретно намечают эти насаждения, которые в течение будущих 10 лет нужно зачислить в территорию охраны природы.

Dr. Csapody, I.—Dr. Szodfridt, I.: SOME REMARKS ON OUR NATURE PROTECTION ACTIVITY

Most of our natural forest associations have changed considerably in respect of their original plant composition in the last decades. It is desirable to preserve some typical forest stands of each characteristic association in their integrity. For this sake the authors elaborated a comprehensive program for the realization of nature protection, and made a concrete proposition for some stands to be proclaimed as natural reservation parks within 10 years.